

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.26, november 2025

Indledningen er redigeret af Kim Steen Ravn og Steen Tullberg

Tilsyn ved ph.d. Christian Egander Skov

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstreddegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til “Den danske Forening” og “Dansk Forening”

ved Jens Lei Wendel-Hansen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Oven på et regeringsskifte
- 3 Indkaldelsen
- 4 Talen på generalforsamlingen
- 5 Efterspil
- 6 Anvendt litteratur

1 Anledning

Grundtvig havde i foråret 1853 været medstifter af Den Danske Forening, der havde til formål at “afværge de Farer, som true det gamle Danmarks Folk og Rige” og “at virke [gøre, udrette] alt hvad den kan til Udbredelse og Befæstelse af en levende og folkelig [national] dansk Oplysning” (Grundtvig 1853, s. [1] f.; se indbydelsen [her](#)). Med formanden Grundtvig som underskriver blev der den 8. december 1854 i medlemsbladet *Dannebrog* indkaldt til to generalforsamlinger i foreningen, en den 14. december, hvor der skulle gøres status, og en den 21. december, hvor foreningens fremtid skulle diskuteres. På generalforsamlingen den 14. december holdt Grundtvig en tale, der blev bragt i *Dannebrog* den 23. december.

2 Oven på et regeringsskifte

Den siddende regering med den konservative A.S. Ørsted i spidsen havde som følge af et tumultarisk statsrådsmøde den 3. december indleveret sin afskedsbegæring

(Neergaard 1892, s. 965-968). Den nye regering under ledelse af P.G. Bang og med nationalliberal deltagelse blev udnævnt den 12. december og var således netop blevet udnævnt, da Grundtvig holdt sin tale som formand på generalforsamlingen. Ørsteds regeringsperiode havde været kendetegnet ved en aktiv indsats for at få den helstatspolitik, som var bebudet i Januarkundgørelsen fra 28. januar 1852, gennemført og havde på denne baggrund den 26. juli 1854 udstedt en forfatning for Danmark, Slesvig, Holsten og Lauenborgs fælles anliggender. Da regeringen udstedte forfatningen uden at høre den danske rigsdag eller hertugdømmernes stænderforsamlinger, fik forfatningen en hård medfart i nationale og liberale kredse. Fra nationalt hold kritiserede man, at fællesforfatningen stadfæstede den dansk-tyske helstat som en konstitutionel enhed på den dansk-nationale Jungrundlovs bekostning. Fra liberalt hold kritiserede man, at forfatningen ikke var blevet forelagt rigets folkevalgte forsamlinger, og at den indførte et ufolkeligt parlament, der kun havde bevillingsret, men i øvrigt ikke lovgivende magt, hvilket blev opfattet som et skridt tilbage mod enevælden.

3 Indkaldelsen

I notitsen fra 8. december 1854 indkalder Grundtvig som formand for den Danske Forening til to generalforsamlinger: Den 14. december, hvor status på foreningens virke skal fremlægges, og den 21. december, hvor man på denne baggrund skal gøre beslutning om foreningens fremtid.

4 Talen på generalforsamlingen

Omdrejningspunktet for Grundtvigs tale på generalforsamlingen i Den Danske Forening den 14. december 1854 er meddelelsen om hans afgang som formand. Beslutningen begrundes han med, at hans formandskab ikke har medført “noget virkeligt Fremskridt til *Danskhedens* Oplivelse og *Dansk Oplysnings* Fremme i Riget” (sp. [2]). Han ønsker imidlertid ikke selv at påtage sig skylden for dette, men lægger skylden på regeringen Ørsted, der “hele Tiden, lige siden ifjor April, har siddet som en *Mare* paa *Danskheden*, saa den knap kunde røre en Finger” (sp. [3]).

Grundtvig venter ikke fra den nye regering “saadanne Anstøds-Stene” (sp. [3]) for danskheden som under Ørsted, og han glæder sig over udsigten til, at der nu bliver etableret “en ægte *Dansk Høiskole*” (sp. [3]) i Grundtvigs eget navn. Hans afgang som formand vil heller ikke, forsikrer han, mindske hans engagement i sagen. For eksempel agter han i løbet af vinteren i regi af foreningen at holde en række verdenshistoriske foredrag.

Grundtvig afslutter sin tale med den forsikring, at kampen for danskheden ikke er tabt, før danskerne lægger hænderne i skødet (sp. [4]).

5 Efterspil

Grundtvig fratradte sit formandskab i Den Danske Forening. På den efterfølgende generalforsamling den 21. december udtrådte han desuden af foreningens bestyrelse (sp. [4]). Foreningen blev nedlagt få måneder efter. Se også indledningen til *Indbydelse til en Dansk Forening* [her](#). Grundtvigs Højskole i Marielyst åbnede for

elever i november 1856. Den var finansieret af den sum, der var blevet givet Grundtvig som folkegave i anledning af Grundtvigs 70-års-dag i 1853 (Møller 2019, s. 30 f.).

6 Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. m.fl. (1853) *Indbydelse til en Dansk Forening*. København.
- Møller, Jes Fabricius (2019) *Grundtvigs død 1872*. Aarhus.
- Neergaard, Niels (1892) *Under Junigrundloven*, bind I. København.
- Ravn, Kim Steen (2024) “Indledning til *Indbydelse til en Dansk Forening*, *Indbydelse til en Dansk Forening*, “Indbydelse til en Dansk Forening”, “Foreløbige Bestemmelser ved Grundelsen af ‘den Danske Forening’”, “Det Danske Folk”, “Den Danske Forening”, “Velkomst til den Danske Forening” og “Valg-Dagen””, i: *Grundtvigs Værker*, 1.23. Aarhus.